CAG
Centrum Agrarische Geschiedenis

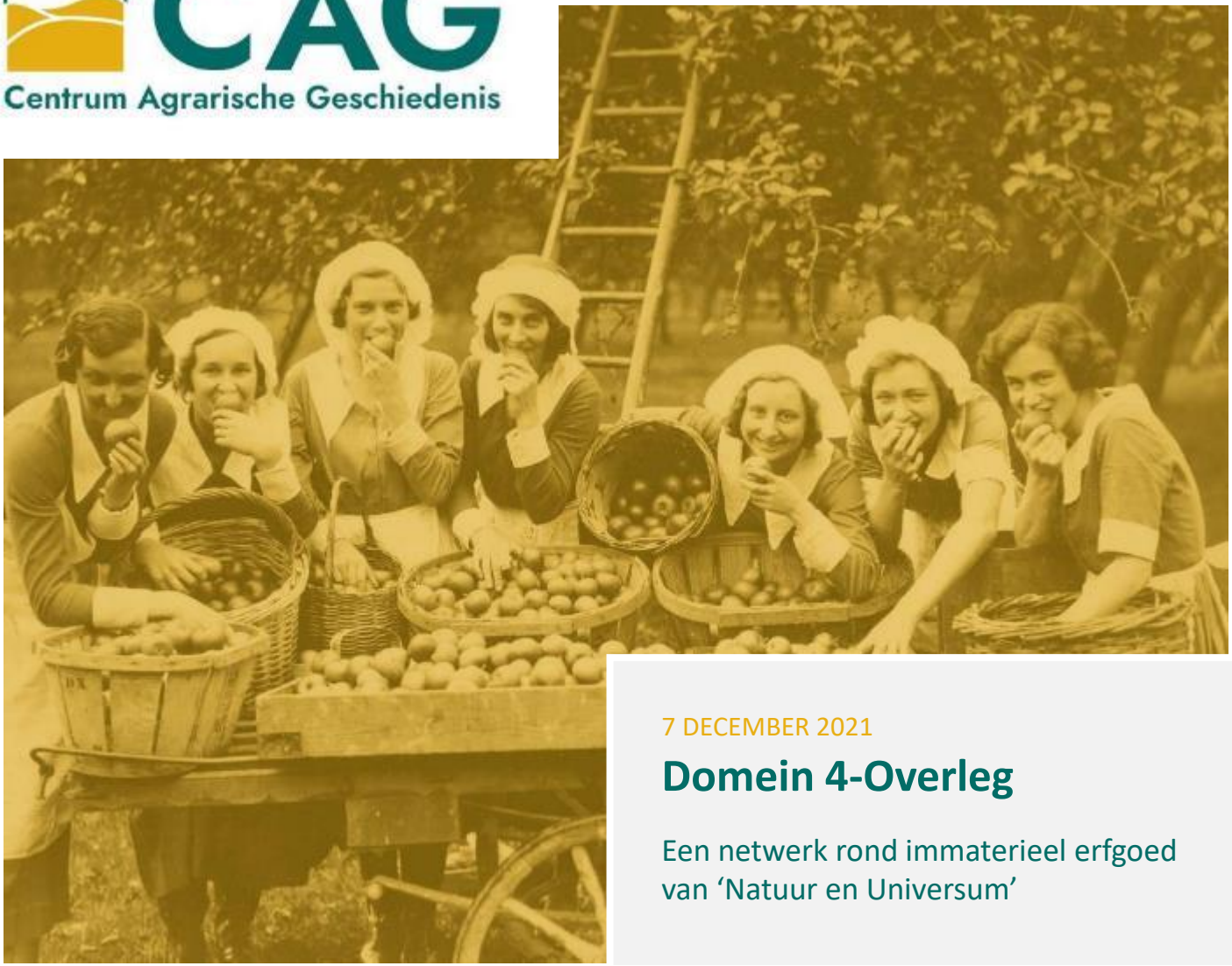

7 DECEMBER 2021

Domein 4-Overleg

Een netwerk rond immaterieel erfgoed
van ‘Natuur en Universum’

Agenda

- ✔ Bevraging 2020
- ✔ Presentatie CAG: MOES-tuin en erfgoedzorgtrajecten
- ✔ Focus Vakmanschap – Bokrijk | Vakmanschap & Erfgoed
- ✔ ICE en duurzaamheid. Water en land – Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland
- ✔ ICE (in)begrepen – Werkplaats immaterieel erfgoed
- ✔ Au fond Stuivenberg – Erfgoedlab Antwerpen
- ✔ Rondje van de tafel

Bevraging 2020

Bevraging 2020

- ✔ Formule meerdere sprekers en rondje: interessant
- ✔ Uitwisseling is belangrijk!
  - ✔ Digitaal is dat soms moeilijk, schriftelijk rondje van tafel is daarvoor nuttig
- ✔ Presentaties vorig jaar: relevant maar soms te gedetailleerd
- ✔ Vraag naar actueel onderzoek en inspiratie uit binnen- & buitenland
- ✔ Jaarlijks overleg + eventueel ad hoc
  - ✔ Voorjaar 2022: fysieke bijeenkomst, beleidsplanning?

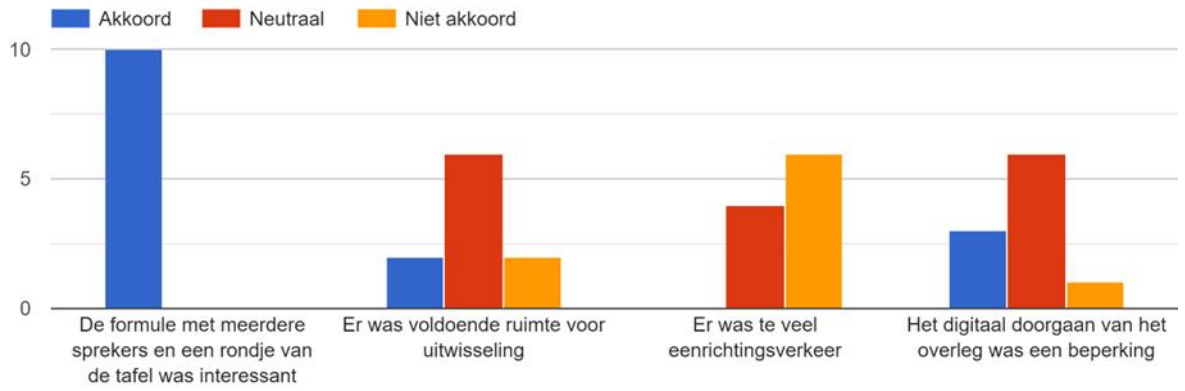

Presentatie CAG

MOES-tuin

MOES-tuin wil mensen rond

- ✔ **M**aterieel en immaterieel
- ✔ **O**nroerend en levend
- ✔ (moestuin)**E**rfgoed
- ✔ **S**amenbrengen

©mmeZsazsa

Erfgoedproject: erfgoed van, over en in de moestuin

- ✔ In kaart brengen en registreren van moestuinerfgoed
  - ✔ Aandacht digitale registratie
- ✔ Onderzoeken en waarderen
  - ✔ Participatieve waardering – 3 proeftuinen
- ✔ Presenteren: publieksactiviteiten en projectwebsite

Wat is een moestuin? Moestuinieren?

- **Aandacht voor:**
  - Privé-moestuinen
  - Sociale initiatieven: samen-, deel-, warme, buurt- en plukmoestuinen, schooltuinen, …
  - Ruimte voor moestuin: kasteeltuinen, stadstuinen, daktuinen, verticale tuinen, balkonmoestuinen, achtertuin, inrichting van die ruimte (tuinpad, tuinhuis, omheining, haag, …)
- **Aandacht voor: handen/mensen die in de moestuin werken**
  - Beweegredenen om te moestuinieren
  - Technieken, praktijken om te moestuinieren: klassiek, ecologisch, biodynamisch, …
  - Tradities in en rond de moestuin en moestuinieren

Moestuinerfgoed

- **Roerend en museaal erfgoed:**
  - Werktuigen, voorwerpen, objecten die verband houden met moestuin en moestuinieren
- **Archivalisch en documentair erfgoed:**
  - Moestuinschriftjes, -handboeken, -tijdschriften, verbeelding van moestuin
- **Vakmanschap en tradities:**
  - Praktijk van moestuinieren, kennis en technieken uitwisselen
  - Tradities (wedstrijden, weerkalender, ruilen van zaden, planten, oogst, …)
- **Onroerend erfgoed:**
  - Serres, bomen, heggen en hagen, schuttingen, tuinhuisjes, …
- **Levend erfgoed:**
  - Planten en zaden

MOES-tuin

✔ 3 rode draden

- ✔ Duurzaamheid en circulair gebruik
- ✔ Diversiteit en inclusie
- ✔ Vroeger, vandaag en morgen

✔ Partners

- ✔ Erfgoedpartners: ‘t Grom, Huis van Alijn
- ✔ Erfgoedcellen proeftuinen: CO_7, Erfgoedcel Mechelen en Erfgoed Haspengouw
- ✔ Moestuinpartners: Velt, Tuinhier, Landelijke Gilden
- ✔ Cera

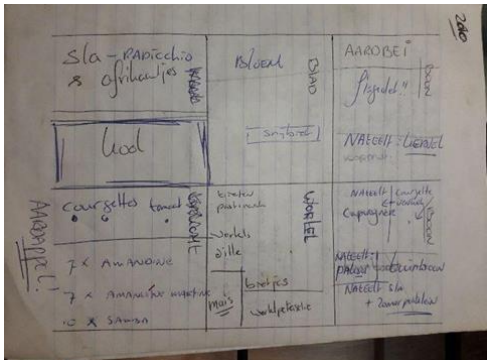

Aanpak MOES-tuin: 2 niveaus

- ✔ **Overzicht moestuinerfgoed**
  - ✔ Staalkaart tastbaar en niet-tastbaar moestuinerfgoed
  - ✔ 4 thema's
    - ✔ Voorbereiden, zaaien en planten
    - ✔ Onderhouden
    - ✔ Oogsten
    - ✔ Verwerken van de oogst
  - ✔ Verdiepen en verbreden kennis rond moestuinerfgoed

Proeftuinen

- **Proeftuinen**
  - 3 regio's: Haspengouw, Mechelen, Zuidelijke Westhoek
- **Moestuinbabbels: mensen samenbrengen**
  - Kennis en tradities uitwisselen in interviews en dialoogtafels
  - Aandacht voor materieel en immaterieel erfgoed
    - Participatieve waardering
  - Aandacht voor duurzaam borgen:
    - Documenteren van technieken en tradities
    - Registraties op platform immaterieelerfgoed.be
  - Samenwerken met
    - Erfgoedcellen, regionale landschappen, welzijnsorganisaties, integratiediensten, groendiensten, ecologische initiatieven, burgerinitiatieven, vrijwilligers, …
  - 4 thema's: ritme van de moestuin en de seizoenen

Aanpak MOES-tuin: 2 fases

- **MOES-tuin: 2 fases**
  - **2022**: erfgoedonderzoek en proeftuinen: erfgoed in kaart brengen, onderzoeken, in dialoog gaan
  - **2023**: Erfgoed presenteren aan publiek
- **Publiekswerking**
  - Website
    - Informatie over moestuinerfgoed en moestuinieren
    - Kalender met activiteiten en locaties
    - Virtuele collectie
    - Digitale expo’s
    - Podcasts
  - Activiteiten
    - Activiteiten: workshops, demonstraties, open tuinen, …
    - (Pop up en buiten) tentoonstellingen in proeftuinen

ICE in de moestuin

- Moestuintechnieken, moestuintradities
  - In kaart brengen, waar zit wat?
  - Registreren op platform immaterieelerfgoed.be
- Wat kan jij doen?
  - Mee inzetten op registraties
    - Moestuintechnieken, gelinkt aan themacampagne Vakmanschap: kennis, praktijken, …
    - Moestuintradities: wedstrijden, ruilen van zaden, oogsttradities, …
  - Publieksactiviteiten in 2023
    - Workshops, open moestuinen in regio, activiteiten, moestuin-verhalen…
    - Mee opnemen in kalender op website o.a.

© visit Kasterlee

© friscat

© Wikimedia Commons

Erfgoedzorgtrajecten

- Richting Inventaris:
  - Sint-Antoniusvieringen i.s.m. PARCUM en Histories
  - Broodcultuur i.s.m. Bakkerijmuseum
  - Tabaksteelt i.s.m. Erfgoed Zuidwest en ETWIE
  - Pirobakken i.s.m. Erfgoed Zuidwest (hinder corona)
  - Paardenprocessie Hakendover i.s.m. PARCUM en Histories
  - Jachthoornblazen op Fürst-Pless en Parforce hoorn i.s.m. Cemper

Erfgoedzorgtrajecten

- Blijvende ondersteuning inventariselementen
  - Doorstart werkgroep telen van grondwitloof
  - Valkerij, biercultuur, frietkotcultuur, trekpaardencultuur (Re-Org traject voor collectie KMBT i.s.m. erfgoedcel Pajottenland-Zennevallei) …
- Internationaal
  - Traditional irrigation in Europe, multinationaal dossier met België (Lommel en Cierreux), Oostenrijk (trekkend land), Nederland, Duitsland, Zwitserland en Luxemburg
- Speciale aandacht aan ICE en dieren (aantal trajecten : workshop ICE en dieren)

Focus Vakmanschap

Phaedra Vanoppen
Bokrijk | Vakmanschap en erfgoed

Focus Vakmanschap (2021-2023)

- Project in samenwerking met het Domeinnetwerk Immaterieel Cultureel Erfgoed
  - Lerend netwerk
- Twee inhoudelijke doelstellingen
  - Toolbox voor het documenteren, delen en activeren van vakmanschapserfgoed in Vlaanderen én internationaal
  - 10 vakmanschappen in Vlaanderen uitwerken als praktijkcases door ze te documenteren, erover te communiceren en activiteiten te organiseren
- Rollen
  - Werkplaats Immaterieel Erfgoed: expertise verlenen toolbox
  - CAG, CEMPER, ETWIE, PARCUM (& Histories o.v.): uitwerken 5 vakmanschappen
  - FARO & Histories: expertise verlenen gedurende proces
  - Vakmanschap & Erfgoed: projectverantwoordelijke, uitwerken 5 vakmanschappen

Focus Vakmanschap (2021-2023)

CAG	CEMPER	ETWIE	Histories	PARCUM
Teeltselectie	Draailierbouw	Maritiem erfgoed	Te bepalen	Kloostervakmanschappen

Vakmanschap & Erfgoed				
Kuipen	Lemen en vitsen	Rietdekken	Houtsnijwerk	Vlechtwerk

Focus Vakmanschap (2021-2023)

- ✔ Stand van zaken
  - ✔ Alexander Kerkhof aangeworven als bruggenbouwer-videast
  - ✔ Onderzoek naar gebruiksovereenkomsten audiovisueel materiaal door juridisch expert in ICE (IT.)
  - ✔ Opstart trajecten kuipen-rietdekken-houtsnijwerk
  - ✔ Opstartvergaderingen partners
- ✔ 2022
  - ✔ Opstart trajecten partners
  - ✔ Start communicatie en activiteiten
  - ✔ Workshops of vormingen rond traject

Teeltselectie

- traditionele zaadteelt - behoud en verbreding van genetische diversiteit van landbouwgewassen
- (zaadveredeling = genetisch ‘vakmanschap)
- telerselecties en regionale variëteiten = erfgoed dat je alleen kan bewaren door het op tijd en stond opnieuw uit te zaaien en het door het getrainde oog van de boer-vermeerderaar te selecteren op de gewenste eigenschappen.
- In 20ste eeuw: zaadteelt bijna volledig in handen van grote bedrijven -> minder diversiteit, kennis en praktijk van het zaden telen onder boeren verdween
- Mogelijke partners: ‘t Grom, vzw Vitale Rassen, netwerk Zelf Zaden Telen, evt. Erfgoed Mechelen, VELT, …?
- Koepelproject Moestuin
- 2022-2023

ICE en duurzaamheid. Water & land

Jet Bakels
Kenniscentrum immaterieel erfgoed Nederland

Duurzaamheid hoezo?

- Grootschalig en kleinschalig
- Intieme kennis
- Emotionele betrokkenheid
- Duurzame levenshouding

Vijf onderzoeksgebieden

- Dieren en Duurzaamheid
- Land en Water
- Stadslandbouw plus
- Bomen

- Verduurzaming van het eigen erfgoed

Dier en duurzaamheid
Erfgoed in beweging

- Diverse vormen van immaterieel erfgoed zijn van huis uit gericht op het oogsten uit de natuur.
- Door de teruglopende biodiversiteit a.g.v. overexploitatie en klimaat- verandering is dit vaak niet meer verantwoord.

- Wat doen wij? Inventariseren, onderzoeken, kennis verspreiden en zichtbaar maken voor een breder publiek.

Kieviten en bijen

Nederland ZOEMT
In actie voor de bij

Paling over de dijk

- Riviervisserij. Familiebedrijf Frans Komen & Zoon

Land en water
Van praktisch en goedkoop naar duurzame impact

- Graslandbevloeiing en heggenvlechten

Stadslandbouw plus
voedsel verbouwen, boerenmarkten, vergroening van stad en dorp

Immaterieel erfgoed rondom bomen

Hoe duurzaam is uw eigen erfgoed?

Stelling: we beoefenen allemaal immaterieel erfgoed met een ‘groene’ impact

- Wat gaan we doen?

- Onderzoeken, Netwerk uitbreiden, zichtbaar maken
- Inspireren en informeren via publicaties, netwerken en seminars
- Valkuilen, inspirerende voorbeelden, praktische handreikingen: borgen voor de toekomst

Projectaanvraag Water & land

- 3-jarig internationaal project met KIEN
- Immaterieel erfgoed van water en land als hefboom voor ecologische duurzaamheid
- Inventariseren, onderzoeken en stimuleren
- 3 uitdagingen: waterbeheer, biodiversiteit en bodemvruchtbaarheid

PAUZE

ICE (in)begrepen

Shana Van Hauwermeiren
Werkplaats immaterieel erfgoed

Plannen voor de toekomst: ICE (in)begrepen

Algemene info

- oktober 2019 – september 2021
- focus: vraagstuk rond de relatie(s) tussen de collectie(beleids) planning in musea en immaterieel cultureel erfgoed
- fase 1:
    - startconferentie Tilburg 11 oktober 2019
    - desktoponderzoek
    - kwalitatieve bevraging
    - Europese benchmarking
    - uittekenen verloop fase 2 door verschillende werksessies

Plannen voor de toekomst: ICE (in)begrepen

Praktijkfase

- fase 2: aan de slag met bevindingen fase 1
  - Open calls: op zoek naar musea
    - 4 proeftuintrajecten = experimentele context
      - Hof Van Busleyden
      - Jenevermuseum
      - Huis van Alijn
      - Museum M
        - samenwerking met museumteam en betrokken groepen, individuen en gemeenschappen actief rond immaterieel erfgoed

HUIS VAN ALIJN

Museum Hof van Busleyden

Museum Leuven

JENEVERMUSEUM

Plannen voor de toekomst: ICE (in)begrepen

Praktijkfase

- Lerend Netwerk (25 musea)
  - 1 of meerdere proeftuintrajecten opvolgen & doorlopen
  - Aangemoedigd om ervaringen en kennis in eigen context in te zetten
  - gezamenlijke intervisies ervaringen delen en in dialoog gaan rond eventuele uitdagingen

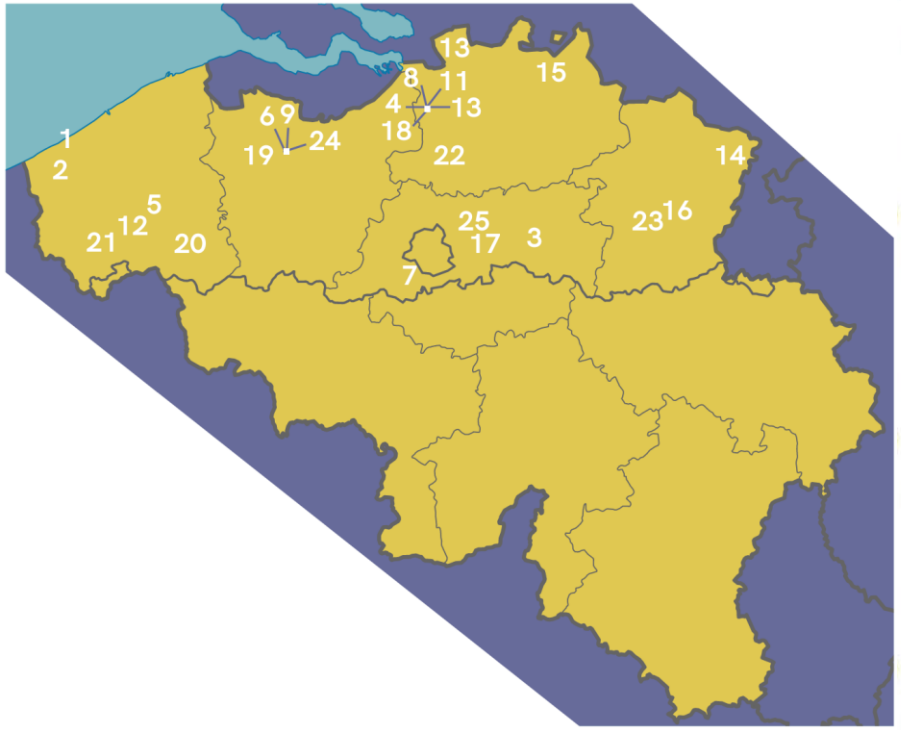

Testcase digitaal registreren

i.s.m. Meemoo

meemoo
VLAAMS INSTITUUT VOOR HET ARCHIEF

Resultaat: eerste 14 Vlaamse usercases

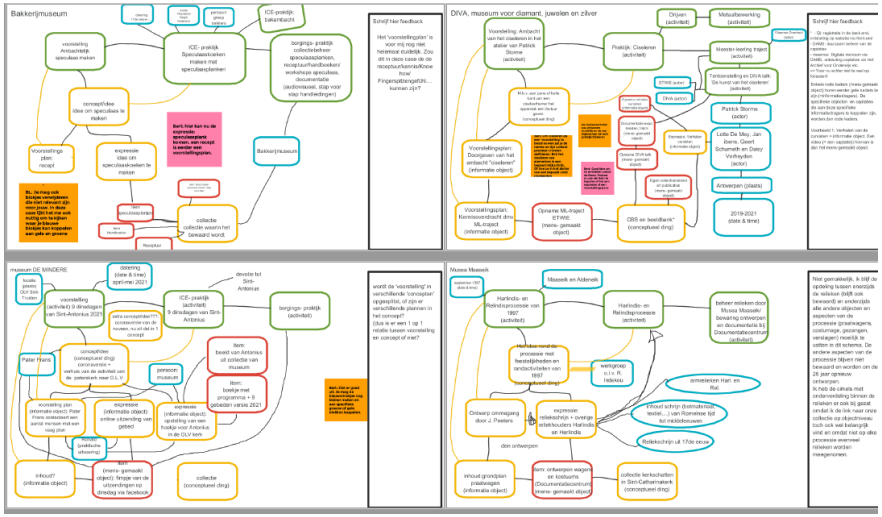

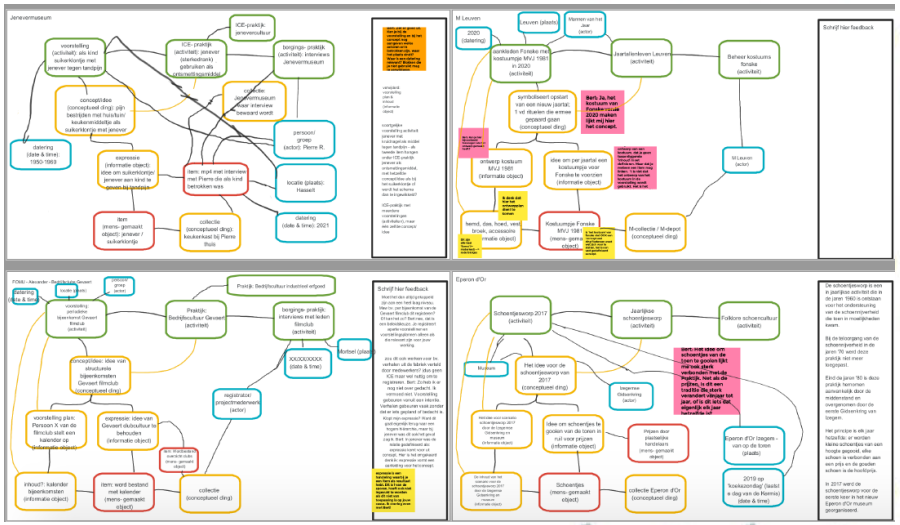

Plannen voor de toekomst: ICE (in)begrepen

Resultaat:

Totaal: 18 online sessies

- 1 startmoment
- 11 werksessies PMT's
- 3 sessies Testcase digitaal registreren
- 2 intervisies
- 1 slotconferentie

Levend Lerend Netwerk van 25 Vlaamse musea

4 praktijkexperimenten

Eerste 14 Vlaamse usercases Testcase registreren

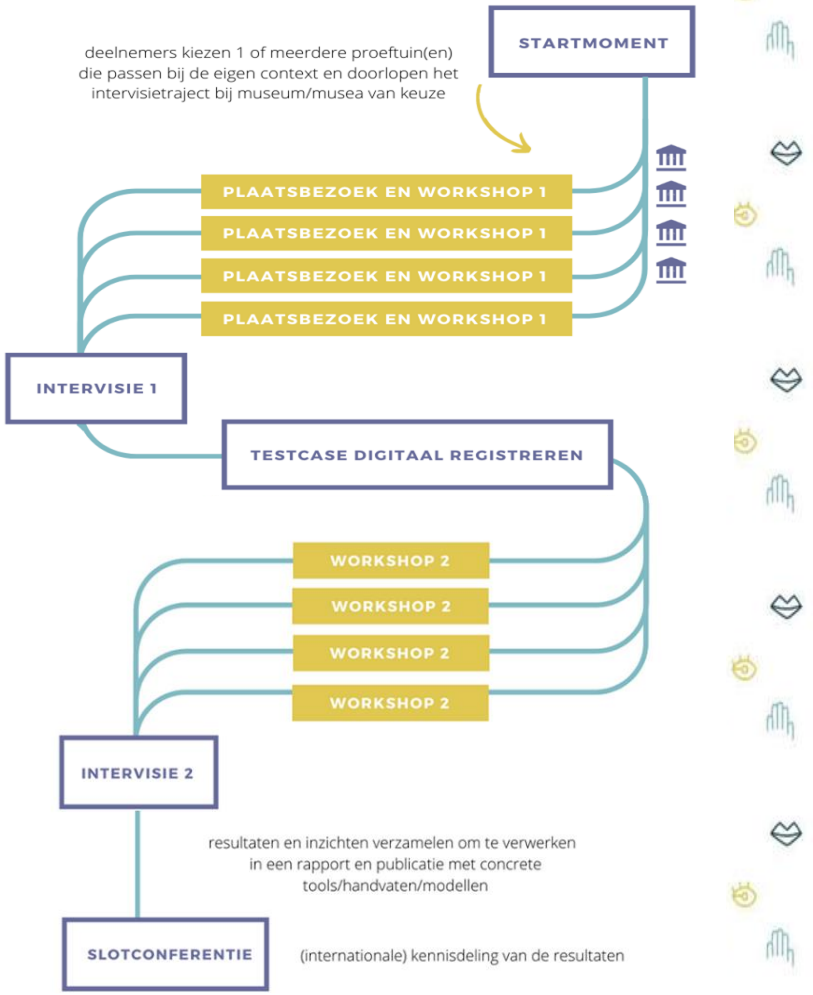

Plannen voor de toekomst: ICE (in)begrepen

Resultaat: Levende Publicatie

EINDVERSLAG PROJECT ICE (IN)BEGREPEN

Het eindverslag volgt in de nabije toekomst, dus hou je ogen open! **Wil je deze update absoluut niet missen? Schrijf je dan in op nieuwsbrief hier helemaal onderaan (rechts) de pagina! Het eindverslag zal ook beschikbaar zijn in het Engels.**

The final report will follow in the near future, so keep your eyes open! **Don't want to miss this update? Subscribe to the newsletter at the bottom of the page (on the right)! The final report will also be available in English.**

Rechts kan je wel al het conferentieboekje bekijken!

The conference booklet is already available on the right!

COLLECTIEPLANNING

Deze pagina maakt deel uit van een 'levende publicatie' en wordt dus regelmatig geüpdatet! Scroll dus zeker ook naar beneden om de laatste ontwikkelingen te bekijken!

PLANNEN VOOR DE TOEKOMST: ICE (IN)BEGREPEN IN MUSEA

Plannen voor de toekomst: ICE (in)begrepen

Resultaat: Levende Publicatie

VERSLAG EN OPNAME ONLINE CONFERENTIE - "ICH INCLUDED IN MUSEUMS"

Het verslag volgt in de nabije toekomst, dus hou je ogen open! Wil je deze update absoluut niet missen? Schrijf je dan in op nieuwsbrief hier helemaal onderaan (rechts) de pagina!

DE 4 PROEFTUINMUSEA VAN ICE (IN)BEGREPEN

Tijdens het project 'Plannen voor de toekomst: ICE (in)begrepen' zijn we aan de slag gegaan met vier experimentele proeftuinen. Neem via de knoppen hieronder een kijkje naar de trajecten van de drie andere betrokken musea.

JENEVER MUSEUM
EENTJE OM BIJ TE LEREN.

PROEFTUIN JENEVERMUSEUM

Museum Hof van Busleyden

PROEFTUIN HOF VAN BUSLEYDEN

Museum Leuven

PROEFTUIN MUSEUM M LEUVEN

HUIS VAN ALIJN

PROEFTUIN HUIS VAN ALIJN

Plannen voor de toekomst: ICE (in)begrepen

Resultaat: Levende Publicatie

LABO COLLECTIEPLANNING - PROEFTUIN JENEVERMUSEUM

Deze pagina maakt deel uit van een 'levende publicatie' en wordt dus regelmatig geüpdatet! Scroll dus zeker ook naar beneden om de laatste ontwikkelingen te bekijken!

Wat een pittig traject. Naar een eindmeet die eigenlijk nog maar een startlijn is. Want ook al formuleerden we in het Jenevermuseum twee krachtige doelstellingen die we als partner en proeftuin binnen dit project van Werkplaats Immaterieel Erfgoed (WIE) wilden bereiken, het einde van dit project betekent heel wat nieuwe uitdagingen voor ons museum.

"Met foto's, een video, een schriftelijke neerslag? En wat dan met de fysieke (erfgoed)objecten die hij daarbij nodig heeft?" Of ook: ***"Hoe registreer je de traditie om de postbode na Nieuwjaar een borrel te schenken? Meer nog: is dit wel een immateriële traditie of eerder een niet-tastbare traditie want vandaag stricto sensu niet langer in gebruik om diverse redenen?"***

Dit soort vragen vormden de basis voor onze allereerste proeftuinsessie. Het is bijzonder interessant om met collega's uit andere, soms gelijkaardige musea te discussiëren over de registratiemethodieken. Vinden zij onze aanpak aanvaardbaar? Hoe doen zij het? Welke rol spelen de erfgoedgemeenschappen hierin? Er kwamen bergen suggesties en ideeën, zeker niet altijd eenduidige oplossingen maar alleszins bakken vol inspiratie en vaak ook concrete handvatten om verder mee aan de slag te gaan. Voor deze items rond de borging en specifieke registratie van immateriële jeneverpraktijken werkte zeker ook de workshop van Meemoo erg inspirerend. De workshop bracht deze zeer bruikbare denkpistes op, die weliswaar voor verdere interne reflectie en discussie zorgden.

Beeld: Meesterstoker Steven deelt live een deel van het stoomstookproces met de deelnemers van het Lerend Netwerk. (foto Davy Jacobs)

BORGINGSPRAKTIJK STOKEN OP STOOM IN 8 TUTORIALS

Stokers Jan en Steven leggen stap voor stap en in detail uit hoe zij stoken volgens 19de-eeuwse stoomstookprincipes.

BEKIJK HIER DE TUTORIALS

Plannen voor de toekomst: ICE (in)begrepen

Resultaat: Levende Publicatie

Hoe gaan de deelnemers van het Lerend Netwerk zélf aan de slag?

In de rubriek 'Vertel het ons!' laten we andere musea aan het woord die aan de slag gaan met het integreren van immaterieel erfgoed in de collectie(beleids)planning. We hopen deze sectie voortdurend te blijven updateten.

Bij deze: vertel het ons via onderstaande knop!

VERTEL HET ONS!

> *Er is geen eenduidig antwoord op de centrale vraagstelling van hoe je immaterieel erfgoed in je collectiebeleid het best integreert. Het blijft grotendeels een onvatbaar beestje dat moeilijk in een model of structuur past.*

Bakkerijmuseum Veurne

- Ina Ruckebush - wetenschappelijk medewerker Bakkerijmuseum Veurne

"In de volgende beleidsperiode blijven we verder inzetten op bestaande acties die ons immaterieel cultureel erfgoed rond het bakken levendig houden. Dit zijn onder meer **workshops**, **demonstraties** en het **documenteren** van immaterieel erfgoed.

Daarnaast geven we immaterieel erfgoed in ons nieuw collectiebeleidsplan een prominentere plaats. In ons huidig collectieplan beschrijven we onze collectie immaterieel erfgoed nog apart, alhoewel immaterieel erfgoed overal in onze collectie zit, in iedere deelcollectie zijn er wel sporen van te vinden. **Voor de opmaak van ons nieuw collectiebeleidsplan gaan we daarom voor een integrale aanpak: onze immaterieel erfgoedcollectie nemen we in iedere hoofdstuk op.**

Daarnaast gaan we ook aan de slag in ons collectieregistratiesysteem waarbij we sporen van onze immaterieel erfgoedcollectie gaan beschrijven. **Voorts krijgt immaterieel erfgoed ook een belangrijke plaats in ons vernieuwd museum: via diverse media zullen bezoekers kennismaken of zich kunnen verdiepen in gewoontes, tradities en technieken verbonden met het bakambacht.**"

Update beleid en praktijk

Terugkoppeling Departement CJM (juli 2021)

- Dep. Bevraagd: Nieuwe stap in het beleid/criteria/beoordeling mogelijk?
- Opentrekken naar een andere manier van het schrijven van een collectieplan/museumwerking?
- → meegewerkt aan reflectie 'Handleiding kwaliteitslabel'

'Live' netwerkdag: ICE en beleidsplanning

- 2022 → datum tbd
- Specifiek toespitsen op integreren van ICE in museumbeleidsplan

Toekomststappen

- Lerend Netwerk structureel inbedden werking Werkplaats
- Levende publicatie onderhouden
- Publicatie/tools lanceren

Au fond Stuivenberg

Hanane Llouh
Erfgoedlab Antwerpen

Stuivenberg?

ErfgoedLab
Antwerpen

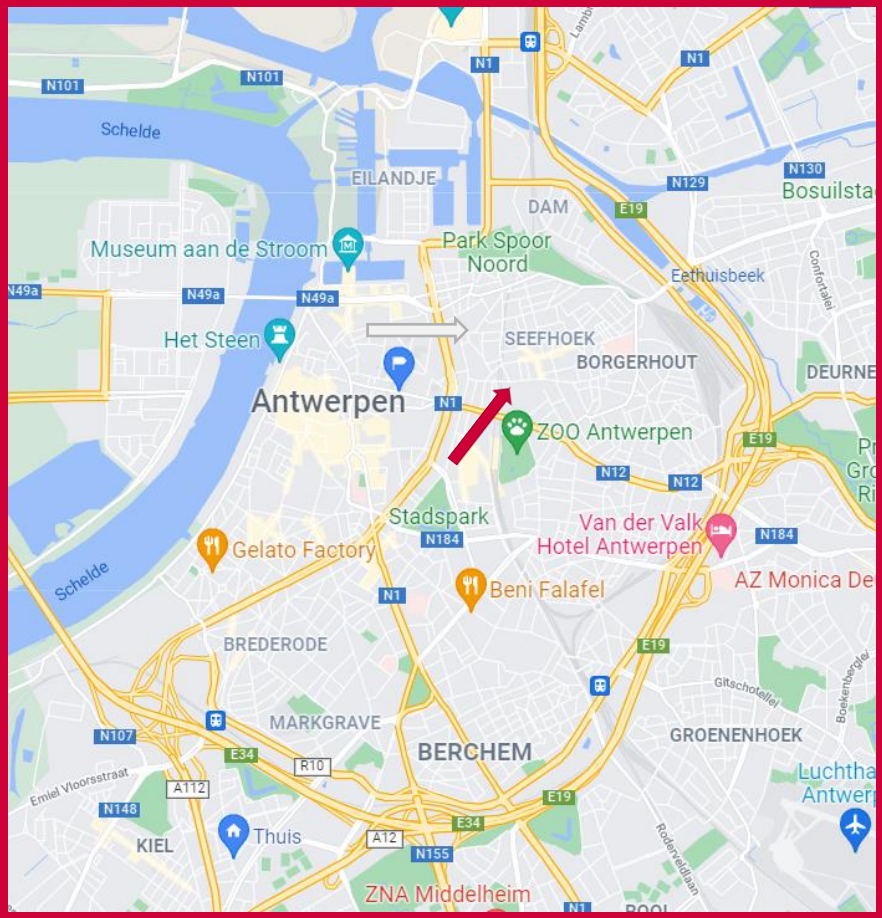

ErfgoedLab
Antwerpen

Geheugen van Stuivenberg

AANLEIDING

- Wijk op het punt van transformatie
- Verhuis Algemeen Ziekenhuis Stuivenberg en de herwaardering van de historische site
- Impact op de omliggende wijk

Stil staan bij:

- Wat is typisch aan de wijk?
- Hoe komt het dat de Stuivenbergwijk er zo uitziet als vandaag?
- Wat daarvan willen we overdragen/bewaren, ook na de verhuis van het ziekenhuis?

ErfgoedLab
Antwerpen

Stuivenberg, historische soepwijk

- Geografische factoren: haven & slachthuis
- Rol lokale beenhouwers

→ Trekken van bouilli of ‘fond’

- Succesvolle soepboeren
  - Soep van Boom
  - Soep Albert
  - Soep Bruers
  - …

Moemoe Eulalia bij haar soepketels in de jaren 30, privé fotocollectie familie van Boom

Heden

ErfgoedLab
Antwerpen

SOEPMIE
LEKKER EN GEZOND

www.soepmie.be

De Leerexpert
Buitengewoon op maat

Stedelijk Onderwijs

SAAMO

ErfgoedLab
Antwerpen

Au fond Stuivenberg

- Recepten, verhalen, foto's,…
- Aandacht voor diversiteit binnen diversiteit
  - Dé Turkse linzensoep? Dé Marokkaanse harira? Dé Vlaamse erwtensoep?
- Vanuit erfgoedbril: verzamen – delen – bewustwording - toeleiden

ErfgoedLab
Antwerpen

Methodiek

1. Actief opsporen bij wijkbewoners (via partners)

   → Mondelinge doorverwijzing

2. Begeleide ‘dialoogsessies’

3. Online verzamelen (oproep)

Zorgbedrijf Antwerpen

De Leerexpert
Buitengewoon op maat

Stedelijk Onderwijs

SAAMO

ErfgoedLab
Antwerpen

Beoogde ‘producten’

- Instagramreels
  - Cuisineir
- Proefvideo’s
- Katernen
  - Verdelen
  - Bundelen tot recepten-verhalenboek

- **Traject**: december ‘21 – voorjaar ‘23
  - Feestelijke afsluiting vlak voor de zomer ‘23

Rondje van de tafel

CAG

Centrum Agrarische Geschiedenis

www.cagnet.be
contact@cagnet.be – 016 32 35 25

Vlaanderen verbeelding werkt

cera

BOERENBOND trouw aan land- en tuinbouw

KU LEUVEN